

Preeksuggesties zondag 20 januari 2019 Tweede zondag door het jaar C

Lezingen: Jes. 62,1-5; 1 Kor. 12,4-11; Joh. 2,1-11; Ps. 96 (95).

Opmerking vooraf

Deze Preeksuggesties vormen geen kant-en-klare verkondiging. Ze bieden exegetische aantekeningen en enkele persoonlijke verhaaltjes ter inspiratie.

Een bruiloft is iets dat we allemaal kennen uit eigen ervaring. Als we zelf niet getrouwd zijn, dan zijn we wel gast geweest bij een bruiloft.

Een bruiloft is een blijde gebeurtenis. Twee mensen bevestigen hun liefde voor elkaar ten overstaan van hun familie en vrienden en de bredere samenleving. Het is een symbool voor een nieuwe toekomst. Vaak verbonden met de wens om kinderen te krijgen, nieuw leven.

Hoe zit dat nu met de bruiloft in Kana? Had die in de tijd van Jezus dezelfde betekenis? Wat betekenen de laatste regels in het evangelie van deze zondag? “Dit heeft Jezus gedaan als eerste ... teken” – teken waarvan? En wat kan de lezing uit Jesaja ons leren over de betekenis van de bruiloft? Heeft de wijn een diepere betekenis? En wat zegt dit over de grootheid van Jezus?

Jesaja: hoop op een nieuwe toekomst

In de Bijbel is de bruiloft, het feestmaal, vaak symbool voor de toekomst zoals God die wil voor zijn volk en voor heel de mensheid. Dit zien we vandaag ook in de lezing uit Jesaja. Ook hier wordt de blijde toekomst vergeleken met een huwelijk. Zoals een jongeman een meisje tot vrouw neemt, zoals de bruidegom zich verheugt over de bruid. Dit toekomstvisioen contrasteert scherp met de situatie van Jesaja. Het Joodse volk is uit de ballingschap teruggekeerd naar het Beloofde Land, maar de smaad van het verleden is nog niet uitgewist. En de wederopbouw van Jeruzalem en de tempel vordert maar langzaam, want men ondervindt tegenwerking van de volkeren in de omgeving. In die situatie laat de profeet een tegengeluid horen, een belofte. Er zal gerechtigheid komen, redding, majesteit en een nieuwe naam.

Israël en de volkeren

Behalve het Joodse volk komen in de eerste lezing ook alle andere volken en hun koningen in beeld. Zij zullen getuigen zijn van de gerechtigheid van Jeruzalem en van de heerlijkheid die de stad ten deel zal vallen. Elders in Jesaja worden de omringende volken zelfs meer dan toeschouwers, zij worden deelgenoten aan het feestmaal dat God aanricht op zijn heilige berg. Deze gedachte wordt verwoord in het lied: “De Heer richt op zijn berg een maaltijd aan” (GvL – Gezang 27 in oude Lvdk).

We kunnen nu beter begrijpen waarom de lezing uit Jesaja 62 gekozen is bij het evangelie over de Bruiloft in Kana. In het eerste hoofdstuk van Johannes is het thema van alle volkeren al aan de orde gekomen. In de proloog is sprake van het “Licht dat iedere mens verlicht”, niet alleen de Joden (vs.9). En even verderop staat: “Allen die [Jezus] aanvaardden en in hem geloofden, heeft hij het recht gegeven kinderen van God te worden. Dat werden zij niet door hun afstamming, ...nee, zij zijn uit God geboren” (Groot Nieuws 1996). Het hoort bij de Messias dat hij vrede sticht tussen Israël en de omringende volkeren, dat hij alle volken van de aarde betreft bij het koninkrijk van God. Al gaat dit tegen elke menselijke verwachting in.

Die betrokkenheid op zowel Israël als de volkeren klinkt ook door in de eerste zin van het evangelie vandaag. De plaatsnaam “Kana in Galilea” roept allerlei associaties met niet-Joodse volken op. De naam Galilea betekent “land van de heidenen”, en dat is het na de ballingschap ook vele eeuwen geweest totdat het honderd jaar voor Christus door een Joodse hogepriester werd veroverd. Ook de naam Kana herinnert aan de Kanaänieten in het Oude Testament en de Kanaänese vrouw bij Mattheüs (15).

De derde dag

Vrede in donkere tijden – dat is het laatste wat de tijdgenoten van Jesaja verwachten. Het onverwachte karakter klinkt ook bij Johannes door, om te beginnen in de woorden “Op de derde dag”. Als wij horen “Er was eens lang geleden ...” dan weten wij: nu komt er een sprookje. Als in de Bijbel staat “Op de derde dag” dan weten we: nu komt er een verhaal over een onverwachte redding, een bevrijdende daad van God die wij zelf niet hadden kunnen bedenken.

Wijn en woord

Wijn heeft in de Joodse traditie vele betekenissen. De belangrijkste is wel dat wijn symbool is voor het Woord van God, de Wet van Mozes, voor de Tora. Zoals wijn het hart verblijdt, zo is het Woord van God een bron van vreugde, een voedingsbron voor het dagelijks leven. Belangrijk is dan wel, hoe de Wet van Mozes wordt uitgelegd. In het verhaal van Kana staat: “de wijn raakte op” en Maria zegt: “Ze hebben geen wijn”. De evangelist suggereert hiermee dat er gebrek was aan een inspirerende en bevrijdende uitleg van de Wet van Mozes. Jezus voorziet in deze behoefte: hij geeft aan de lege vaten van de reinheidsvoorschriften een nieuwe, vreugdevolle inhoud. Wat mensen dreigde buiten te sluiten, wordt een bron van eenheid: het laat niet-Joden deelnemen aan de goede toekomst die God voor alle volken wil. Het gaat hier dus niet zozeer om een biologisch wonder dat Jezus water in wijn verandert, maar in een symbolische handeling, een teken: hij geeft een andere interpretatie van Mozes, zodat voorschriften die mensen zouden kunnen buitensluiten, nu richtlijnen worden om mensen op te nemen in messiaanse gemeenschap van de “kinderen van God”.

Dit zegt ook iets over Jezus en zijn grootheid: Zijn uitleg is de beste wijn, met een oorspronkelijk gezag. Mozes is de goede wijn aan het begin, de mindere wijn zijn de latere uitleggers: de Schriftgeleerden en hogepriesters. Maar Johannes noemt Jezus in zijn proloog “Woord van God” en “vleesgeworden Tora”. Jezus zelf is de beste wijn die tot het laatste is bewaard.

De lijnen van de geschiedenis: Joden en christenen

Elke bruiloft is het begin van een huwelijk. In de Bijbelse taal wordt het huwelijk gebruikt als een beeld voor de relatie tussen God en zijn volk, tussen God en heel de mensheid. God is met zijn volk een verbond aangegaan, dat steeds weer wordt vernieuwd. De evangelist Johannes heeft oog voor de diepere, de verborgen betekenis. Ook denkt hij in de lange lijnen van de geschiedenis van God met zijn volk.

Kinderen voelen dit soms verrassend goed aan. Tijdens een gezinsviering houd je geen overweging, maar voer je een gesprek met de kinderen. In Haarlem vroeg één van de kinderen ooit aan mij: “Waarom is de Bijbel geschreven in het Hebreeuws?” Hij was 8 jaar en had pas z’n Eerste Communie gedaan. Ik zei: Omdat God begonnen is bij Abraham en op weg ging met het Joodse volk. Hun taal was nu eenmaal het Hebreeuws. Het kind was tevreden.

Maar hoe kijken wij volwassenen naar de uitverkiezing van het Joodse volk? Is die opgehouden met de komst van Jezus? Nee, integendeel. Het leven, de dood en verrijzenis van Jezus hebben die uitverkiezing op grandioze wijze bevestigd, *maar ook* uitgebreid naar alle volken, naar ons. Bevestigd *en* uitgebreid – dát is een spannende combinatie. Om het evenwicht te bewaren, hebben wij, christenen, onze Joodse broeders en zusters nodig. Ons gesprek met hen helpt voor-kómen dat wij de oorspronkelijke betekenis van Bijbelse begrippen vergeten.

Tot slot een voorbeeld dat ik zelf heb meegemaakt. Enkele jaren geleden werd een vrouw tot rabbijn 'gewijd'. Het gebeurde in Den Haag in de liberaal Joodse synagoge. Ik was uitgenodigd om daarbij te zijn. Ze heet Marianne van Praag. Aan het einde van de dienst mocht de pasgewijde rabbijn zelf iets zeggen. Als onderwerp koos zij de uitverkiezing en het verbond van God met het Joodse volk. Ze herinnerde haar geloofsgenoten eraan dat de uitverkiezing een opdracht inhoudt. Zij berust niet op de eigen verdiensten van het Joodse volk. Daarbij vertelde zij een oud verhaal.

Dit verhaal draait om een detail in de tekst van Exodus. Het Hebreeuws gebruikt dezelfde woorden voor "onder de berg" en voor "aan de voet van de berg". Meestal vertalen we "het volk stond *aan de voet van de berg Sinai*", maar "*onder de berg Sinai*" zou ook kunnen. Daarover gaat het verhaal:

Toen God een volk zocht om zijn verbond mee te sluiten, begon hij bij de grote en belangrijke volken, maar die wilden niet. Ten einde raad verloor God de Joodse slaven uit Egypte en bracht ze naar de berg Sinai. Dit volk was voor God de laatste kans. Maar ook zij stribbelden tegen. Toen tilde God de berg Sinai op en zette die als een enorme stolp over het kleine volk heen. Hij zou ze pas vrij laten, wanneer ze zijn verbond op zich namen. Noodgedwongen accepteerde het Joodse volk het verbond en de voorschriften van Mozes. Toen de berg was weg-getild, keek het volk omhoog en riep naar God: "Die voorschriften, daar hebben we het nog wel over!"

De kersverse rabbijn, Marianne van Praag, besloot haar praatje met de woorden: Dát is precies wat we al meer dan drieduizend jaar doen: met elkaar en met de Allerhoogste discussiëren over de inhoud van het verbond en over de praktische toepassing van de voorschriften in elke nieuwe tijd. Die Joodse vrijmoedigheid en vertrouwdheid in hun omgang met elk detail van de Bijbel kan een inspiratiebron zijn – ook voor ons, christenen. Daarom ben ik blij dat de relatie tussen de katholieke kerk en het Joodse volk de afgelopen vijftig jaar in positieve zin is veranderd, en dat er persoonlijke contacten zijn ontstaan tussen onze gemeenschappen.

Katholieken en Joden staan allebei, samen in het ene verbond van God met de mensen. Maar elk op een eigen manier, die verschilt van de andere. Moge de dialoog tussen beide tradities ons als christenen helpen, om de belofte van God te horen en om te begrijpen wat van ons gevraagd wordt in deze tijd.

Amen.

Jaap van der Meij

Liedsuggestie: 'De Heer richt op zijn berg een maaltijd aan'

Te vinden in:

Gezangen voor Liturgie GvL nr. 587(b) (p. 660)

Liedboek 2013 762 (a)

Liedboek voor de kerken Gezang 27 (b)

Zingt Jubilate 521 (b)